

Psykologtidningen recenserar film

5 Psyk-tecken = Toppbetyg

WALTZ WITH BASHIR

Animerad krigsfilm ställer frågor om skuld

Regi: Ari Folman

Bild: Folkets Bio

Animerad krigsfilm ställer frågor om skuld

Av *Jonas Mosskin*

En soldat vid namn Boaz berättar för sin vän Ari Folman om en återkommande mardröm i vilken han tillsammans med Ari jagas av 26 blodtörstiga hundar. Varje kväll, samma antal hundar. Drömmen slutar alltid med att hundarna står och skäller nedanför hans fönster. Vännerna konstaterar att drömmen handlar om minnena från deras tid i den israeliska armén under Libanonkriget 1982.

Scenens symbolik är tydlig. Boaz är trygg, men samvetet har hunnit ikapp honom. Själv är Folman förvånad över att han inte minns något från sin tid i kriget. Han bestämmer sig för att träffa och intervju gamla vänner och kolleger runt om i världen. Han gräver djupare och djupare i det förflutna och minnet börjar sakta komma tillbaka i surrealistiska bilder.

Det är upptakten till Ari Foltmans bioaktuella och Oscarnominerade dokumentär *Waltz with Bashir*. Filmen är vackert animerad. Drömmar, dåtid och nutid flyter in i varandra. Folman mår uppenbart dåligt och tycks vara tvungen att gå till botten med det förflutna. Han konsulterar såväl journalister, psykologer som arméföreträdare. När han vilsen frågar sin vän, som är psykolog, om det kan vara skadligt att gräva i det förflutna, får

han svaret att han inte kommer att upptäcka något som han inte vill veta. De minnen han trängt undan, men som kommer tillbaka, är händelser som Folman klarar av att bearbeta.

DE SENASTE åren har det kommit ett antal böcker och filmer från Israel som ifrågasatt och berättat en annan historia än den gängse bilden i det israeliska samhället, och som politiker och militärer har förmedlat. Tröstlösheten och meningslösheten i en israelisk militärförläggning i den gamla korsfararborgen Beaufort skildras i filmen med samma namn. Ett slags israelisk På västfronten intet nytt. Waltz with Bashir fortsätter i den andan.

Folman träffar vänner och avlägset bekanta. Han kommer i kontakt med diffusa minnen från när han befann sig som soldat i Libanon. Han minns när de pepprade olivlundarna med maskingevär och hur hans grupp mejade ner en familj med barn. Utan att sikta blev skjutandet ett sätt att tygla rädslan, eller manifesteras den om man så vill.

Folman beskriver i sina samtal hur det israeliska samhället har ägnat sig åt en kollektiv glömska när det gäller de hemskheter som inträffade i Libanonkriget.

FILMEN BLANDAR associationer mellan tid och rum. På så sätt lyckas Folman illustrera minnets nyckfullhet. Att minnas är en kreativ process som sällan når fram till en given sanning. I filmen för Folman och en vän en diskussion om den terapeutiska effekten av att gå till botten med berättelsen och göra en film av materialet. Det är tydligt att Folman inte kunde låta bli att göra filmen samt att han var tvungen att göra den animerad.

Ari Folman beskriver de unga värnpliktiga soldaternas fruktan liksom cynismen hos befäl, generaler och politiker. Det är en oglamorös version av kriget, fritt från heroiska hjältar. En ovanlig bild av krig, som annars ofta förhärligas. Jag tänker att det är dessa unga soldater från Libanonkriget 1982 som är tongivande i dagens Israel.

Filmen blir i sig en cirkel som slutar i ett crescendo; massakern i de palestinska flyktinglägren Sabra och Shatila. Massakern utfördes av kristna milismän med israelernas tysta tillåtelse. Israeler sköt ljusraketer för att lysa upp natten för sina kristna allierade. Folmans skuld blir allt tydligare när det framkommer att denne tillhört de styrkor som vaktat lägret och tittat på när massakern pågick.

Filmen ställer svåra moraliska frågor om delaktighet och skuld. På ett fantastiskt sätt belyser den posttraumatisk stress, samt hur minnet är en social konstruktion. Men den kanske viktigast frågan handlar om skuld. Vad är den enskilde individens ansvar när ledningen fattar horribla beslut? Folmans känner skuld trots sin litenhet. Det hedrar honom.

JONAS MOSSKIN

psykologstudent och initiativtagare till Psykologer tittar på film. Han bloggar om psykologi på <http://www.mosskin.se/>

Februari 2009